

Spisovatelka, nakladatelka a pořadatelka Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě

Objednat si knihu třeba na internetu je snadné. „Má to ale podmínku,“ říká Markéta Hejkalová, „potřebujete se o ní dozvědět.“ Také proto, aby se čtenáři na knižním trhu orientovali, založila v roce 1991, dávno před rozšířením internetu, Podzimní knižní veletrh. Letošní ročník se v Havlíčkově Brodě uskuteční příští pátek a sobotu a přijede na něj nabízet knihy 136 nakladatelství. Také návštěvníků nebývá málo. Obvykle kolem 16 tisíc.

Aleš Palán
autori@hn.cz

Ačkoliv je havlíčkovobrodský knižní veletrh díky své třicetileté tradici kulturní akcí s celostátním dopadem, jeho pořadatelka Markéta Hejkalová o granty nežádá. „Podporovat veletrh je nesmysl – je to trh a ten má přece fungovat,“ konstatuje a připomíná překvapivou zkušenost z loňského ročníku, kdy se veletrh uskutečnil po roční covidové pauze a za přísných protiepidemických opatření. „Účast nakladatelů i návštěvníků byla asi o třetinu nižší než v předcovidových letech. Přesto tržby neklesly. Přišli hlavně ti, kteří si opravdu chtěli nakoupit knihy.“

HN: Nakolik je příprava knižního veletrhu z ekonomického hlediska rizikovou záležitostí?

Riziková záležitost v tom smyslu, že bych musela přemlouvat nakladatele, aby vůbec přijeli, to naštěstí není. Na jaře to nevydávalo, že bude plno, tak jsem trochu propadla panice – ostatně jako každý rok –, ale teď se mi hlásí stále další vystavovatelé. Pro mě je to letos po několika letech příprava normálního veletrhu, řeším požadavky vystavovatelů a doprovodný program, a nikoliv testovací centra a certifikáty o zdravotním stavu. Změny na poslední chvíli a doplňování programu jsou sice náročné, ale pro veletrh v podstatě prospěšné. Pro letošek to tedy vypadá dobře.

HN: Předloni jste veletrh kvůli covidu nepořádala. A jak to vypadalo loni, kdy ještě platila různá omezení?

V roce 2020 se měl konat třicátý ročník, k jubileu vycházela kniha povídek současných českých autorů Země úsměvů, kterou jsme pak s ohledem na situaci přejmenovali na Zemi skrytých úsměvů. Každopádně čtrnáct dní před veletrhem vláda zakázala konání hromadných akcí a bylo rozhodnuto. Loni jsme byli všichni rádi, že se veletrh po pauze zase konal, ale účast nakladatelů i návštěvníků byla asi o třetinu nižší než v předcovidových letech. Přesto jsme byli svědky zajímavého jevu, návštěvníků sice ubylo, ale tržby neklesly. Přišli hlavně ti, kteří si opravdu chtěli nakoupit, kdežto ti, kteří se chtěli jen podívat, jaké nové knihy vycházejí, a setkat se s autory, měli zřejmě obavy z epidemie a zůstali doma.

HN: Nakolik má v době rozvinutého obchodování po internetu vůbec smysl pořádat veletrh, tedy osobní setkání s knihami a jejich autory?

Je samozřejmě velmi snadné si během minuty objednat knihu z druhého konce republiky, v podstatě i z druhého konce světa. E-knihu pak máte k dispozici vzápětí, tištěnou si necháte zaslat. Má to ale jednu podmínku: potřebujete se o knize dozvědět. A to není jednoduché, protože informací je spíše mnoho a zejména pro menší nakladatele je stále obtížnější proniknout na viditelná místa do knihkupectví i na portály knižních e-shopů, o médiích nemluvě. Na havlíčkovobrodský veletrh jezdí hodně menších nakladatelů, stánky mají zejména v prvním patře Kulturního domu Ostrov, kde akci pořádáme. Mohou tam navázat kontakty se čtenáři i s knihovnami a oni s nimi. Smysl veletrhu tak zůstává v podstatě stejný jako při prvním ročníku, i když situace se radikálně změnila. V roce 1991 nebyl internet a informací byl nedostatek, teď naopak není snadné najít tu svoji knihu v množství informací, jimiž jsme zahlceni. Součástí veletrhu je také doprovodný program. Ze začátku to byla spíše okrajová záležitost, která zajímala pár lidí, po roce 2000 se ale situace obrátila a literární čtení, autogramiády a besedy s autory hrají čím dál větší roli. Lidem už nestačí nakoupit knihy s veletržní slevou.

HN: Chtějí tedy i něco zažít?

Ano, chtějí se setkat s živým autorem, vyslechnout si přednášku, nechat si napsat do knihy věnování... Tedy něco, co si na internetu jen tak objednat nemůžou.

HN: Je havlíčkovobrodský veletrh především akcí malých nakladatelů?

Jezdí k nám i velcí, třeba Albatros, Host, Grada, Argo, Jota, Karolinum... První patro je díky příznivým cenám za nájem stánků vyčleněno menším nakladatelům, ale nelze říci, že jsme výhradně či primárně jejich veletrhem.

HN: Nahoře ostatně již tradičně vystavuje i vaše nakladatelství Hejkal.

My jsme trochu netypičtí, vydáváme jen dvě tři knihy ročně, je to spíš doplněk našich dalších aktivit. Ekonomická situace v knižní branži je složitá – a to má Hejkal oproti jiným malým nakladatelům lepší pozici právě díky veletrhu, který je s naším jménem spojený. Začali jsme například vydávat cyklus detektivek rakouského autora Andrease Pittlera Vídeňské zločiny. Vyšly první dva díly, chystáme třetí, ale teď vám nedokážu říct, jestli nakonec vydáme všech sedm, jak máme v úmyslu. Podle mých představ to měla být kniha ekonomicky úspěšná, ale prodej je zatím chabý, ve stovkách výtisků. Je to na hraně ekonomické rentability, ale mě to pochopitelně mrzí i čtenářsky – nechci vydat knihu proto, aby zapadla. A to jsme se snažili i ohledně propagace, autor loni přijel na veletrh, v Kosmasu jsme si platili knižní pyramidu, spolupracovali jsme s Rakouským kulturním fórem...

HN: Proč to mají malí nakladatelé dnes těžší než třeba před patnácti lety?

Ještě po roce 2000 jsem si myslela, že je celkem jedno, jak jsme velcí – všichni jsme byli tak trochu malí. Dnes máme velké nakladatelské skupiny Albatros Media a Euromedia, které získávají další nakladatele, mají mnohem větší propagační sílu i snazší vstup do médií. S tím, kdo nabízí 300 knih ročně, se jedná jinak než s tím, kdo nabízí dvě. A platí to v distribuci, v knihkupectvích, u propagačních akcí. Centralizace zkrátka hraje také v téhle oblasti podstatnou roli.

HN: Není to tedy jen množstvím peněz, které jsou ti velcí schopni dát do propagace?

Nejen. Kvůli jedné knize třeba asi nebudete organizovat výlep plakátů v metru. Když máte víc produktů, už se to vyplatí. Před těmi patnácti lety se o knihách také mnohem víc psalo v médiích, vzpomeňte třeba na předbabišovské Lidovky, kde byla jednou týdně věnována knihám celé strana.

HN: Internet to nenahradí?

Když víte, co hledáte, samozřejmě to najdete. Pokud se ale potřebujete na knižním trhu zorientovat, není to vůbec snadné, a výhodu na internetu opět mají ti větší nakladatelé.

HN: To jsou tedy ty důvody, proč jste svůj nejnovější román nazvaný Dům pod náměstím nabídla brněnskému nakladatelství Host? Vždyť svých osm předchozích románů jste si vydala sama.

Ano, je to tak. Kromě toho tu bylo ještě spojení mého jména s názvem nakladatelství Hejkal, lidi proto mohli mít tendenci dívat se na věc skrz prsty, že jsem si to zkrátka vydala sama. Další důvod spočíval v tom, že kniha je inspirována naším havlíčkovobrodským domem, kde provozujeme obchod a kavárnu. Původně to měl být příběh manželova dědečka, který dům za první republiky koupil, založil v něm krám, při nehodě pak přišel o manželku a o dceru, za půl roku mu komunisti živnost znárodnili... Nechtěla jsem, aby byla kniha vnímána jako soukromá kronika nebo historie naší firmy. I proto jsem šla jinam. A taky jsem se trochu obávala, co na to řeknou manželovi příbuzní, proto jsem se trochu schovala pod ochranu velkého nakladatelství.

HN: Ten román ale nakonec jako historie firmy vůbec postavený není.

Několikrát jsem ho přepracovala a posléze přišla na to, že nechám vyprávět samotný dům. Je to tedy především příběh domu.

Vysazení na Ostrově Havlíčkovobrodský knižní veletrh se koná v Kulturním domě Ostrov. Lidé sem ale nepřijíždějí jen nakupovat knihy. „Literární čtení, autogramiády a besedy s autory hrají čím dál větší roli,“ říká Markéta Hejkalová.

Foto: Foto HN – Václav Vašků a ČTK

Markéta Hejkalová

HN: Pro porovnání: v jakém nákladu vyšel váš předchozí román *Měj mě rád/a*, který jste si před pěti lety vydala ještě sama, a kolik výtisků nyní udělal Host?

Měj mě rád/a vyšlo v nákladu 1500 výtisků, což je na beletrii minimum, aby se z nakladatelského hlediska vůbec vyplatila. Prodal se nějakých 1300 výtisků, což není úplně špatné, ale přesto jsem měla pocit, že kniha tak nějak zapadla, skoro nikde se o ní nenapsalo, nevzbudila zájem, ve který jsem doufala. Domu pod náměstím Host vydal 2000 výtisků.

HN: Nakolik by měl vydávání knih podporovat stát?

Dobrá otázka, těžká odpověď. Obecně si myslím, že stát by měl podporovat vznik své národní literatury, zejména v naší situaci – jsme malý národ a nikdo jiný to dělat nebude. Třeba Finové svoji literaturu podporují velmi intenzivně. V poslední době se to omezuje, ale v osmdesátých letech spisovatelé dostávali pětiletá, ba i desetiletá tvůrčí stipendia. Brali zhruba průměrný plat, přičemž jejich povinností bylo jen psát a občas zajet na setkání se čtenáři. Tahle podpora už skončila, ale pořád se výrazně podporuje export, tedy překládání finské tvorby do jiných jazyků. Právě tohle by měl podporovat intenzivně i náš stát, jinak budou v zahraničí vycházet jen takové knihy, které mají i tam šanci na výrazný komerční úspěch. Když mi v Rakousku vyšla kniha *Kouzelník z Pekingu*, vídeňský nakladatel žádnou podporu z Česka nezískal. Přitom nezapomeňme, že překladová literatura je dražší než domácí, minimálně o náklady na překlad.

HN: A jak by měla vypadat podpora doma vydávané literatury?

Každá žádost o dotaci znamená vyplňování velmi složitých formulářů. Kvůli nejistému příslibu nevelké podpory se navíc vystavujete různým kontrolám a opakovanému vykazování, jak jste s podporou naložil. Zmíněná povídková kniha *Země skrytých úsměvů* byla jediná kniha nakladatelství Hejkal podpořená v poslední době českým státem, ale to jen proto, že byla právě vyhlášena covidová pomoc nakladatelům. A obdržená podpora nestačila ani na autorské honoráře.

HN: Sama jste zasedala v ministerské komisi, která posuzovala žádosti nakladatelů o granty. Podle jakých pravidel se udělují?

Připadalo mi, že pravidla jsou naprosto nejasná. Nebylo například ani zřejmé, jestli se má, nebo nemá podporovat druhé vydání knihy. V žádostech se navíc vyžadovala spousta zcela irelevantních údajů, trvalo dlouhé hodiny něco takového vyplnit. Mám zkušenosti z Finska, kde stačí jednoduchý formulář, vyplníte ho za deset minut, a když pak zašlete dva výtisky podpořené knihy, ocitne se obnos na účtu. Odpadne spousta papírování, dokladování a dohadování, jak to známe u nás. Dnes existuje také možnost různých evropských podpor, ale na to, abyste uměl vyplnit žádost o takovou dotaci, se pořádají celé semináře. Malý nakladatel, který je na všechno sám, něco takového v podstatě nezvládne. To je další výhoda těch velkých, již mohou mít na tuhle oblast vyčleněného člověka, který se v ní umí pohybovat. Když to shrnu, podpora u nás je malá, komplikovaná a subjektivní.

HN: Měla by tedy být spíše plošná? Například snížit DPH na knihy?

Nejsem si úplně jistá. Líbí se mi třeba projekt Česká knihovna, který kdysi prosadil Svaz českých knihkupců a nakladatelů, konkrétně Jitka Uhdeová. I tam rozhoduje komise, ale přihlásíte tam svoji knihu, a pokud ji komise schválí, obvykle si ji knihovny nakoupí do portfolia. Dostane se tak ke čtenářům a není tam prostor pro pochybnosti. Mluvíme o podpoře a přitom nevím, co si dnes může stát dovolit. Na jednu stranu chápu, že potřebujeme šetřit, ale na druhou stranu vidím, jaké nesmysly se někdy podporují, a jsou to věci tisícinásobně dražší než kniha.

HN: Jakou získáváte podporu z veřejných financí coby organizátorka knižního veletrhu?

Podporu nedostávám žádnou, protože o ni nežádám. Kraj Vysočina, město Havlíčkův Brod a Tiskárny Havlíčkův Brod dotují pouze ceny vítězům soutěže Nejkrásnější kniha veletrhu a Krajská knihovna Vysočiny soutěž organizuje a pořádá. Financuje také slavnostní večer a několik pořadů z doprovodného programu. Jediné, o čem žádám, je bezplatný pronájem parkoviště... Podporovat veletrh je nesmysl – je to trh a ten má přece fungovat. Literární festival, s veletrhem spojený, to je ale jiná záležitost. Do Brodu přijíždějí mnozí autoři, ovšem já jim za to nic neplatím, což mi nepřipadá úplně v pořádku, ale ekonomicky si to zkrátka nemůžu dovolit, nechávám to na nakladatelích. Kulturní dům Ostrov, kde se akce tradičně koná, si pronajímám sama, a už mi řekli, že budou zdrážovat. Snad bych měla od veletrhu literární festival nějak oddělit a o jeho podporu se ucházet. Ale nechce se mi do těch nekonečných žádostí. Program je přitom rok od roku bohatší a jeho sestavení mi zabírá spoustu času a energie, na formuláře mi už nezbyvají síly. A nechci být na nikom závislá.

Markéta Hejkalová (62)

Těsné uličky mezi stánky a zástupy čtenářů, kteří se jimi proplétají, patří k nezbytným atributům Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě. Málokde lze potkat autory tak nablízko. Letos si také přímo od nich budou moci návštěvníci veletrhu koupit knihy, aby podpořili ukrajinské spisovatele. Zakladatelka veletrhu Markéta Hejkalová připravila se spisovatelkami Alenou Mornštajnovou a Lidmilou Kábrtovou v rámci PEN klubu charitativní akci. Autoři, kteří se jí zúčastní, nabídnou nejméně dvě své knihy za 200 korun a sami je budou prodávat.

„Podle domluvy s předsedou ukrajinského PEN klubu Andrejem Kurkovem naši podporu využijí spisovatelé, kteří uvázli na Ruskem okupovaných územích, a ti, kteří kvůli válce přišli o domov. O předání peněz na Ukrajinu se postará nakladatelství Větrné mlýny, které bude kromě toho ve svém stánku prodávat

Překladatelka z finských Na havlíčkově Brodě má každoročně stánek i vlastní nakladatelství Markéta Hejkalová. To vydává například romány finského spisovatele Miky Waltariho, které nakladatelka také překládá.

Foto: Petr Lemberk / MAFRA / Profimedia

ukrajinské knihy přeložené do češtiny a zároveň tituly v ukrajinštině,“ vysvětluje Hejkalová.

Ta žije v Havlíčkově Brodě od začátku devadesátých let, kdy veletrh založila. Ve vlastním nakladatelství Hejkal vydává například světoznámého Miky Waltariho a humoristu Artta Paasilinna. Markéta Hejkalová je dcerou spisovatelky Hany Pražákové a historika Richarda Pražáka. Jejím dědečkem byl spisovatel a politiký vězeň František Křelina.

Hostující autorka Markéta Hejkalová napsala osm románů, které vydala ve vlastním nakladatelství Hejkal. Ten zatím poslední, devátý, nazvaný *Dům pod náměstím* ale svěřila brněnskému Hostu.

Foto: Host